

Dkt. Marv Wilson, Manabii, Kipindi cha 23, Maneno ya Mwisho kuhusu Mika, Isaya

© 2024 Marv Wilson na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Marv Wilson katika mafundisho yake kuhusu Manabii. Huu ni kipindi cha 23, Maneno ya Mwisho kuhusu Mika na Mafundisho kuhusu Kitabu cha Isaya.

Sawa, niko tayari kuanza.

Tuombe ili kuanza wiki. Baba, tunakushukuru kwa siku hii. Mwanzo wa siku nyingine, wiki nyingine. Tunafurahi kwamba wewe, kila siku, unazungumza nasi. Unazungumza nasi kupitia Roho anayeishi ndani yetu. Unazungumza nasi kupitia ushauri wa busara wa marafiki wa Mungu.

Unazungumza nasi kupitia kurasa za historia ya kanisa tunapotafakari yale uliyoyafanya kwa karne nyingi kupitia watu wako, watu waliokaa ndani ya roho. Unazungumza nasi kupitia Maandiko. Tunakushukuru kwamba Maandiko yako hai.

Hakika, ina ujumbe, si kwa ajili yetu tu bali kwa kila kizazi. Tusaidie kusikiliza unapozungumza. Tusaidie kuchukua mambo yatakayotufanya tuwe zaidi kila siku katika watu wa Mungu ambao umetuita tuwe. Kwa msaada wako saa hii, ninaomba uwepo wako pamoja nami kama mwalimu na kila mmoja wetu tunapojifunza pamoja. Kupitia Kristo Bwana wetu, naomba. Amina.

Sawa, hii ni wiki yetu kwa ajili ya Pasaka yetu ya Seder. Ni mwisho tu wa kuingia hapa. Hii itakuwa, tena, sherehe.

Kuimba, ibada, mashairi, kula historia kama kila kitu mezani ni ukumbusho wa Kutoka, ukombozi. Kwa hivyo, tunapaswa kuwa na wakati mzuri sasa. Kristen, utakuwa unaendesha gari.

Je, ulijiambia ni jumla ya sita? Ni jumla ya saba. Loo, sawa. Sawa.

Vizuri sana. Je, kuna mtu mwingine yeyote hapa anayeendesha gari? Sawa, nadhani tutawafaa kila mtu. Nina magari mengine kadhaa ambayo ninayaangalia mara mbili tu.

Sasa, maneno machache tu ya mwisho kuhusu Mika. Na kisha leo nataka kuzungumzia Isaya, ambaye ni wa wakati mmoja na Mika. Ambapo Isaya ana mengi ya kusema kuhusu Masihi, haishangazi kwamba Mika pia ana mambo muhimu kuhusu Masihi.

Nilitaka tu kurudi nyuma na kutaja mambo machache kuhusu sura ya 5. Wewe, Ee Bethlehemu Efrata. Sasa, kifungu hiki katika 5.2, ambacho kimenukuliwa katika Injili ya Mathayo, Mathayo 2.5 inalinganisha mahali pa kuzaliwa kwa Yesu na kifungu hiki maalum. Kwa hivyo, kifungu hiki ni cha Kimasihi? Je, kinatuzungumzia kuhusu Kristo? Naam, Mathayo Jumuiya ya Wakristo wa Kiebrania hakika ilitaka kuunganisha Biblia ya Kiebrania na Biblia.

Efrata ni eneo linalozunguka Bethlehemu. Na kifungu hiki ni picha ya si tu kwamba Masihi atakuja kupitia kabila hilo la Yuda, kama inavyoonyeshwa kwanza katika, utakumbuka, Mwanzo 49:8-10. Yakobo anawabariki watoto wake na kusema, Yuda, fimbo ya mtawala haitaondoka kwako hata atakapokuja yeye aliye nayo.

Yuda, utakuwa kama simba au mtoto wa simba. Tukizungumzia mfalme wa msituni na wafalme wake. Inavutia Mark Chagall anapopaka rangi madirisha yake 12 ya vioo katika sinagogi la hospitali kubwa zaidi Mashariki ya Kati, ambayo ni Hospitali ya Hadassah huko Yerusalemu.

Dirisha la Yuda ni jekundu la kifalme likiwa na picha ya taji likiwa limeshikiliwa kwa mikono miwili. Likichukua picha kutoka sura hii ya 49. Kwa hivyo, angekuwa mtawala.

Bila shaka, Daudi alielezea hili kama mpakwa mafuta kwa moyo wa Mungu mwenyewe, mfalme shujaa. Na alitoka katika mji huu wa Bethlehemu, na kisha kulikuwa na Daudi mkuu zaidi angekuja. Maana ya kina ya asili yake kuwa ya zamani, au kutokea kwake kihalisi ni ya zamani.

Maana ya ndani kabisa ya hili, bila shaka, ni kwamba Yesu, kama tunavyojua kutoka kwa maandiko mengine katika Maandiko, ana kuwepo kabla ya wakati. Hakika, yeye ni wa milele. Na Injili ya Yohana, ambayo katika sura ya kwanza inalinganisha nembo za milele na Baba aliyepo.

Kifungu hiki pia kinatuambia kuhusu ukweli kwamba enzi hii ya Kimasihi itaondolewa maovu, ya kijamii na ya kidini. Na utaona kwamba katika mstari wa 4, huyu ni kama Daudi, anayelisha kundi lake. Kwa nguvu za Bwana, Masihi daima ni mwakilishi wa Mwenyezi, nao watakaa salama, kwani sasa atakuwa mkuu hata miisho ya dunia.

Huu ndio utimilifu wa mwisho wa enzi ya Kimasihi. Na kuondoka kwa maovu ya ulimwengu na kuanzishwa kwa yale yaliyozungumziwa katika sura ya 4. Kufua panga kuwa majembe, mikuki kuwa miundu ya kupogoa. Watu waliishi kwa usalama nje ya kuta za jiji, chini ya mzabibu na mtini, ambapo kilimo kiliendelea katika jamii.

Kwa hivyo hukuhitaji kutafuta ulinzi ndani ya kuta. Kwa hivyo, Mika anatuzungumzia kuhusu enzi ya Kimasihi, ambayo inahusisha mabadiliko makubwa katika kuondolewa kwa maovu ya jamii, mabadiliko ya kisiasa, urejesho wa kidini wa ulimwengu huu, kutarajia kile ambacho Isaya atazungumzia katika dunia mpya, mbingu mpya, na

dunia mpya. Kifungu kingine ambacho nilitaka kukirudia kwa ufupi katika sura ya 6, nilizungumzia kuhusu RIV, ambayo ni neno la Kiebrania linalomaanisha shtaka na kesi.

Neno la kutoa muhtasari dhidi ya mtu anayeshtakiwa. Kwa hivyo, ni shtaka. Kesi hii ya agano, ikiwa ungependa, katika sura ya 6, ni dhidi ya Israeli na inaongoza sehemu kuu ya tatu ya kitabu.

Kila moja ya sehemu kuu tatu za Mika. Sikiliza au sikiliza. Shema.

Na hii ya mwisho, kuanzia sura ya 6. Shema, sikiliza Bwana asemavyo. Simama na utetee kesi yako mbele ya milima. Na tena, milima na vilima vinawakilisha baraza la mahakama.

Huenda zinawakilisha alama za haki isiyobadilika. Chumba cha mahakama, kikiwa kimesimama kimya, kikisikiliza mashtaka ya Yahweh kwa watu wake. Sasa, nabii ni msemaji wa mtu mwingine.

Kwa hivyo, Yahweh anawasilisha kesi Yake hapa kupitia nabii. Na Yahweh anaomba kupitia nabii, na huku milima na vilima vikikaa kimya, katika hukumu ya kimya, wanasikiliza wakili Mika anapowasilisha kesi hiyo. Kesi ya Bwana inarudi kwenye ukweli kwamba rehema za Mungu zimekuwa nyingi kwa watu Wake.

Rehema zake za zamani. Jumatano usiku, pamoja, tutasherehekea muujiza mkuu zaidi ambao Mungu alifanya katika Biblia ya Kiebrania. Na hapo ndipo, katika mstari wa 4. Kila kitu, kwa namna fulani, katika historia ya Kiyahudi kinarudi nyuma hadi Kutoka na Sinai kama nguzo pacha zilizounda taifa, ambazo zilionyesha nguvu ya Mungu ya ukombozi na upendo wake wa agano, zikiwapa ufunuo.

Na hivyo, vitu hivyo viwili viliungana kwa kipindi cha siku 50, ambazo Wayahudi kila mwaka, kwa miaka elfu kadhaa, husherehekea. Pasaka, siku 50 baadaye, Shavuot, Pentekoste, siku ambayo kanisa la Kikristo lilizaliwa. Na hivyo, anasema, niliwatoa katika nchi ya Misri, nikawakomboa kutoka utumwani.

Na hivyo, huu ulikuwa ukombozi wa kimiujiza. Lakini Mungu hakuwaacha Waisraeli peke yao. Aliwapa viongozi hawa wakubwa, Musa, Haruni, na Miriamu.

Mojawapo ya sehemu chache nje ya Pentateuki yenyewe ambapo hawa watatu wametajwa katika kundi. Viongozi wazuri. Na ukitaka kujua Biblia inasema nini kuhusu wanawake katika nafasi za uongozi katika nyakati za Biblia, mwangalie Miriamu, ambaye, wakati wa Kutoka, ndiye mwanamke wa kwanza kuhudumu kipawa hicho cha huduma pamoja na wanawake wengine katika Shirat HaYam, Wimbo wa Bahari unaoimbwa katika kusherehekea Kutoka.

Mungu hata alibatilisha baraka ya Israeli Balaki alipotaka kuwalaani Israeli wakipitia Moabu. Balaamu anawabariki Israeli walipoendelea na safari hii. Kwa hivyo, Mungu ana kesi dhidi ya Israeli kwa sababu alikuwa Mungu mwenye neema.

Na alitoa maandalizi haya, yale yanayoitwa katika mstari wa 5, matendo ya kuokoa. Haya yalikuwa matendo ya kutoa. Yeye ni Mungu wa ukombozi.

Hili ni jambo muhimu, kwa sababu tunapoingia katika Isaya, hilo ndilo jina. Isaya linamaanisha Yahweh anaokoa. Na haya ndiyo matendo makuu ya ukombozi.

Mungu anawaokoa Israeli kutoka kwa maadui zake ambao wangemlaani. Mungu anawaokoa kutoka kwa watawala wa Misri. Na kwa hivyo, kwa sababu ya rehema za Mungu za zamani, hata Yeye anarejelea Yeriko, kwa sababu kumbuka safari yako ya kwenda Gilgali.

Gilgali ndiyo mahali pa kwanza ambapo Israeli walianzisha shughuli zao baada ya kuvuka Yordani, moja kwa moja chini ya Bonde la Yordani, karibu kabisa na Yeriko. Kwa hivyo, Mungu aliwaleta ng'ambo ya Mto Yordani. Israeli walikuwa na dhana potofu kuhusu kile ambacho Mungu alitarajia kutoka kwao.

Na watu wanapogeukia sana sherehe, ibada, na mazoezi ya kidini ya kawaida, na hilo nadhani ni kwa sehemu kile ambacho baadhi ya Wakristo hupinga, na kwa maoni yangu, ni sawa, Ukristo unapoelezewa kama dini, dini ina wazo hili linalotokana na mizizi miwili ya Kilatini, kuunganisha tena au kufunga tena, na watu huunganishwa pamoja kupitia aina mbalimbali za ibada zinazofanywa. Dini ni zaidi ya utendaji wa ibada; ama kuzifanya mwenyewe au kumtazama mtu mwingine anayezivaa ili ufanye ibada. Kiini cha dini ya kibiblia ni uhusiano, si ibada.

Na haya yote yanamhusu Mungu huyu aliyefanya miujiza hii mikubwa kwa Israeli. Kupitia jangwani. Na ingawa ibada hiyo, kwa njia nyingi, ilikuwa sherehe, njia ya kuwasaidia Israeli kuelewa imani yao, kila mara ilimlenga Mungu aliye nyuma ya ibada hiyo.

Na Mungu aliyewataka Israeli kuishi kwa njia fulani. Israeli ilikuwa imejikita sana katika desturi, na kwa hivyo manabii huja na kurekebisha hilo. Na tumeona hili tena na tena katika manabii.

Kwa hivyo Israeli inazungumza katika kujitetea mbele ya mahakama ya sheria na kujenga kilele hapa. Angalia mwendelezo wa maswali matano, kila moja kubwa kuliko ya awali. Vipi kama nitakuja na sadaka za kuteketezwa? Vipi kuhusu ndama wa mwaka mmoja? Vipi kuhusu maelfu ya kondoo dume? Mito elfu kumi ya mafuta ni wazaliwa wangu wa kwanza kwa ajili ya makosa yangu.

Na hivyo, jibu linalotarajiwa la Israeli ni uimarishaji wa mfumo wa dhabihu. Yesu hakuelewa hili na kwenda kwenye njia ya, tunahitaji sheria zaidi, tunahitaji kanuni zaidi, tunahitaji mila zaidi. Njia ya Yesu ilikuwa ya kibinafsi sana.

Anasema kama uko pale madhabahuni ukitoa zawadi yako, na unajiambia, oops, nina tatizo na mtu. Na lazima nirekebishe uhusiano huo. Lazima nipatane, nirekebishe.

Tuna utengano. Unaacha zawadi yako madhabahuni, ambayo ni njia ya Yesu ya kusema, sahai ibada na uende ukarekebishe uhusiano na ndugu yako. Kisha rudi ukashughulikia zawadi madhabahuni.

Yesu aliwaweka watu juu ya mahitaji ya kiufundi ya sheria kila wakati. Angeponya siku ya Sabato, ingawa watu hawakupenda hivyo kila wakati. Angechuma ngano siku ya Sabato kwa sababu pichua Hanefesh ilikuwa amri kuu zaidi katika Biblia.

Kuhifadhi uhai kulichukua amri kuliko sheria au sheria zingine. Yesu alichukua mbinu ya kibinafsi. Na kwa hivyo Bwana anahitaji nini? Mika anafupisha yote.

Amekuonyesha, Ee mwanadamu, yaliyo mema, na Bwana anataka nini kwako? Na hivyo kanuni hizo tatu kuu za dini ya Kiebrania, kufanya mishpat , kufanya jambo sahihi, mishpat , haki, haki, usawa katika kushughulika kwako na watu, upendo mwaminifu kwa Mwenyezi Mungu unaokuruhusu kushughulika kwa wema na upendo na jirani yako. Hatimaye, nilizungumza mwishoni mwa saa ya mwisho kuhusu zenyut , ambalo ni neno adimu sana katika Biblia ya Kiebrania lakini ni wito wa kuwa na kiasi. Usijivunie.

Usiwe na kiburi kuhusu imani yako. Usiwe na kiburi. Tembea mbele za Mwenyezi kwa roho ya unyenyekevu, kwa uangalifu na kwa uangalifu wa kutembea.

Kile kilicho katika sehemu zingine za Biblia wakati mwingine huitwa moyo mnyenyekevu. Na kwa hivyo, unapotentembea mbele ya Mfalme wa Ulimwengu, unatembea kwa uangalifu. Unatembea kwa uangalifu sana mbele za Bwana.

Kwa hivyo, hivi ndivyo Mika anavyomalizia mambo. Ni jinsi unavyoishi ndiyo muhimu. Sio mila unazofanya.

Na ingawa mila zinaweza kuwa muhimu na zilihitalika kwa kila Myahudi, kila mara zilielekeza zaidi ya nafsi zao. Dini inapogeuka kuwa ya kawaida, kama tulivyoona katika Amosi 5, badala ya kuwa ya kibinafsi, ikielekeza zaidi ya nafsi yake. Haikutimiza kusudi la Mungu lililokusudiwa.

Sawa, na hayo, basi nataka kuzungumza kuhusu Isaya leo. Nina muhtasari wa Isaya. Nitasambaza, kuokoa muda kidogo.

Hii inatoa muhtasari mpana wa jinsi kitabu kilivyojengwa. Na utaona kwamba kuna sehemu kuu tatu za kitabu. Kitabu cha 1-39 kimsingi ni matukio yanayotokea katika siku za Nabii mwenyewe.

Hukumu juu ya dhambi za Yuda na mataifa manne yanayozunguka Yuda pia yanahukumiwa. Kisha tunafikia sehemu hii ya kuvutia katika kitabu cha 24-27, ambacho baadhi ya wasomi wanakiita ufunuo wa Isaya.

Ambapo sasa anaelekea katika wakati ujao. Nini kitatokea kwa watu wa Mungu? Nini kitatokea kwa dunia hii? Na vipi kuhusu ufufuo wa wafu? Sehemu muhimu sana. Kwa sababu marafiki zako Wayahudi waliamini katika ufufuo wa wafu kabla yako.

Hilo ni jambo moja ambalo Uyahudi ulitoa kwa Ukristo lilikuwa imani katika ufufuo wa wafu. Na vifungu viwili vikali vya imani katika ufufuo wa wafu vinatoka katika maangamizi haya ya Isaya. Kisha kuna kipindi cha kihistoria 36-39 kinachotuambia kuhusu ugonjwa wa Isaya.

Inatuambia kuhusu mambo mengine kadhaa yanayotokea kati ya Isaya na watawala wa siku zake. Na kisha sehemu ya mwisho ya kitabu ni ya faraja. Kimsingi kwa wahamishwa.

Ahadi ya ukombozi kupitia mateso. Na kutoka kwa hili kunatoka nyenzo zetu kuu za Isaya 53. Na utawala mkuu wa Mungu wa ulimwengu wote kupitia utukufu ujao wa Sayuni anapomalizia kitabu katika sura saba za mwisho.

Tutarudi na kushughulikia vipengele fulani vya hilo kuanzia hapa hadi mwisho wa kozi. Ninachotaka kufanya leo ni kutoa utangulizi kwa Isaya. Mtu huyu alikuwa nani.

Kwa namna fulani picha kubwa kuhusu nabii. Historia yake. Na baadaye wiki hii tutazungumzia mtindo wa fasihi wa Isaya.

Kitabu chake ni kazi bora ya ushairi. Na pia tutazungumzia tatizo la uandishi wa Isaya. Yeshayahu ndilo jina lake.

Yeshayahu. Hatupati wanafunzi wengi sana chuoni wenye jina hilo. Lakini tulikuwa na mmoja miaka miwili iliyopita.

Sasa amehitimu. Ukweli kwamba Kiebrania husomeka kutoka kulia kwenda kushoto. Baadhi yenu mmesoma Kiebrania na mtatambua mzizi wa yesha ambao unamaanisha kutoa, kuokoa, kukomboa.

Na yahoo mwishoni ni ufupisho wa Yahweh. Kwa hivyo, jina Isaya linarejelea Yahweh anaokoa au wokovu ni wa Yahweh. Wakati mwingine hujulikana kama nabii wa kiinjili

kwa sababu neno kiinjili linatokana na neno la Kigiriki, euangelion , lenye maana ya habari njema, tangazo la furaha.

Au , kwa neno moja, injili. Na Isaya anatoa habari njema za Mungu na kueleza hilo zaidi ya nabii mwingine yeyote. Habari njema za Mungu hatimaye, bila shaka, katika kuja kwa Masihi.

Lakini tutaona jinsi injili zisivyobuni wazo hili la habari njema lakini linatoka moja kwa moja kwa Isaya. Kwa hivyo, yeye ni nabii wa kiinjili au wakati mwingine anaitwa nabii wa kimasihhi. Yohana 12:41 inasema aliona utukufu wa Kristo.

Kuhusu injili ya Yohana, anasema kwamba Isaya alitabiri kuja kwa Kristo. Sasa, mzizi wa Kiebrania hapa katika neno hili injili au habari njema ni b'ser . Mara nyingi utasikia baada ya mwaka mmoja mtu kutoka, labda utamsikia usiku wa leo ikiwa saa 5:35 utafungua Channel 5 kwenye televisheni, Martin Bashir, ambaye ni Mkristo wa Pakistani sasa na yuko kwenye Nightline ambaye alichukua madaraka wakati Ted Koppel, miaka kadhaa iliyopita, alipostaafu.

Nightline ni aina ya programu ya umbizo la habari. Neno Bashir, Bashira au tofauti zake mara nyingi hupatikana katika ulimwengu wa Kikristo wa Kiarabu. Unapompa mtoto jina, unatumia neno habari njema.

Injili inaweza kuwa jina la kwanza au jina la ukoo. Ninakuonyesha ni mzizi wa Kisemiti na inamaanisha kutangaza, kusimulia au kuleta habari njema au habari njema. Jinsi neno hili injili, habari njema, habari njema, linavyoingia katika Isaya kwa kawaida ni kwa neno hili Mivaseret .

Sasa, ukiondoka Yerusalemu na kuelekea Tel Aviv, ukielekea uwanja wa ndege, utaona bango kwenye barabara kuu linalosema Mivaseret , ambalo huipa jina lake mojawapo ya vitongoji vilivyofungwa vya Yerusalemu leo. Mivaseret ni umbo shirikishi katika Kiebrania ambalo linatokana na mzizi uleule, baser. Na kwa hivyo, tukiangalia jinsi inavyotumika, hapo awali, kabla hatujaona jinsi inavyotumika katika Agano Jipya, Isaya 40, mstari wa 9. Tayari nilisema sura ya 40 ilikuwa, Nachamu , Nachamu Ami.

Wafariji, wafariji watu wangu. Wafariji nani? Naam, wahamishwaji walihitaji faraja. Walikuwepo huko Babeli.

Na hivyo, sura ya 40, mstari wa 9 inasema, Wewe uletaye habari njema, Mivaseret , kwenda Sayuni, panda juu ya mlima mrefu. Wewe uletaye habari njema Yerusalemu, au Ee Sayuni, uletaye habari njema, paza sauti yako. Na hapa, Mungu anawajali watu wake.

Anakaribia kuwakomboa. Na hiyo ni kuwaachilia kutoka uhamishoni kwao na kuwarudisha nyumbani. Na ukiangalia 52.7, unapata mtazamo mwingine wa hili.

Bila shaka, kuna wimbo wa taifa utakaousikia katika miduara ya Kikristo. Jinsi ilivyo mizuri juu ya milima miguu ya hao. Na 52.7, Isaya anasema, Jinsi ilivyo mizuri juu ya milima miguu ya wale waletao habari njema.

Mivaseret . Wanatangaza au kusimulia au kuleta habari njema. Sasa, Paulo katika Warumi 10 na 15 anachukua usemi huu huu.

Ili kukukumbusha hilo tu. Ambapo Paulo amejaa kitabu cha Isaya katika maandishi yake. 10.15, Paulo anasema, Jinsi ilivyo mizuri miguu ya wale waletao habari njema.

Na anafanya hivyo, bila shaka, katika sura ambayo inahusiana sana na Kristo. Na ukweli kwamba anawaita watu kuamini habari njema za Mungu katika Kristo. Yule aliyefufuliwa kutoka kwa wafu.

Kwa hivyo, maneno hayo yanayopatikana katika 52:7, kwa nini miguu ya wale wanaoleta habari njema isemwe hapa? Naam, picha hapa labda ni ya mjumbe anayerudi kuwapa watu habari njema. Kwamba vita vimekwisha. Kwamba ushindi umepatikana.

Na mfalme na watu wanataka kupokea Mivaseret . Tangazo la habari njema. Na huyu anakuja na kutangaza amani.

Na anatangaza wokovu, ambao unamaanisha ukombozi. Na kwa hivyo, hii inaashiria, kwa njia fulani, habari njema ya Mungu itakuwaje katika Agano Jipya. Tangazo la furaha kuhusu kazi ya Mungu katika Kristo.

Maisha Yake, mateso Yake, kifo Chake, mazishi Yake, ufufuo Wake, kupaa Kwake, na kuja Kwake kwa mara ya pili. Kifurushi kizima kinamhusu Kristo na kazi Yake ya ukombozi kwa upande wa mwenye dhambi. Na hiyo ndiyo habari njema ya Mungu.

Tunaiita Evangel. Kama uko Ugiriki ya kisasa, na daktari wa uzazi anafungua mlango kwa baba mjamzito anayesubiri neno hilo, mkewe ana uchungu wa kuzaa, angesema, Nina uhubiri kwa ajili yako. Nina habari njema kwako.

Tangazo la furaha. Wewe ni baba mwenye fahari wa pauni 11 na aushi 7, kubwa sana. Na ni kiafya.

Sawa, hiyo ni habari njema. Sawa, habari njema ya Mungu katika Kristo basi. Na hii, kama habari njema, inaweza kutolewa na mjumbe baada ya kusikia ushindi umepatikana, kwamba amani imetangazwa, na kuna hisia kwamba amani imetangazwa.

Tuna amani na Mungu kupitia Bwana wetu Yesu Kristo. Kuna amani na Mungu. Na kisha amani ya Mungu huja kwa mwamini kupitia habari njema ya Mungu.

Sawa, kwa hivyo LXX inatumia euangelion hapa. Habari njema ya Mungu kutoka Mevassarit. Mambo machache kuhusu jinsi Agano Jipya linavyomtumia Isaya.

Agano Jipya linanukuu na kutaja Isaya zaidi ya mara 400, kumaanisha kwamba maandishi wa Agano Jipya walikuwa wamejaa mawazo ya Kimasihi au ya Isaya . Kati ya sura 66 katika Isaya, sura 47 kati ya hizo 66 zinatajwa au zinanukuliwa, kumaanisha kwamba kitabu kizima cha Isaya kilijulikana sana katika nyakati za Agano la Kale. Huko Qumran, ambapo Hati za Kukunjwa za Bahari ya Chumvi zilipatikana, hati 15 tofauti za Isaya zilipatikana miongoni mwa Hati za Kukunjwa za Bahari ya Chumvi.

Nimesema hapo awali, na nitasema tena, maandishi matatu yanayotumika mara nyingi kulingana na vyanzo viwili vikuu, nukuu katika Agano Jipya na idadi ya hati zilizopatikana Qumran, zinaonyesha Kumbukumbu la Torati, Zaburi, na Isaya zilikuwa tatu kubwa. Zilinakiliwa mara nyingi zaidi. Zilinukuliwa mara nyingi zaidi.

Na mara nyingi huwa nawasihi Wakristo wanaopenda kuuliza swali, nianzie wapi katika kusoma Agano la Kale? Naam, hakika katika kutengeneza idadi kubwa ya viungo, kuunganisha viungo kati ya Agano, labda hivyo ni vitabu vitatu muhimu sana kuanzia. Kumbukumbu la Torati limetajwa mara 96 katika Agano Jipya. Bila kuzungumzia Amri Kumi ambazo hurudiwa mara kadhaa katika Agano Jipya.

Kutoka Kumbukumbu la Torati 5. Bila kusema kwamba Yesu alisema amri muhimu zaidi katika Agano la Kale inapatikana katika Kumbukumbu la Torati. Mpende Bwana Mungu wako kwa yote uliyo nayo. Kwa hivyo, kuna nyenzo nyingi muhimu hapo.

Bila kusema kuhusu majaribu ya Kristo. Mwanadamu hataishi kwa mkate tu. Usimjaribu Bwana Mungu wako.

Yesu alipomshinda Shetani, majaribu hayo matatu, mara mbili kati ya tatu ananukuu kutoka Kumbukumbu la Torati katika maisha yake binafsi. Kwa hivyo, umuhimu wa nyenzo hiyo maandishi wa Agano Jipya wanatumia. Katika Zaburi, 20% ya nukuu katika Agano Jipya zinatoka katika Zaburi.

Kwa hivyo hizo zilikuwa muhimu sana pia. Na kumbuka, usingeweza kuingizwa katika daraja la juu zaidi la makasisi kufikia mwaka wa 400 hadi utakapokuwa umeweka Zaburi zote 150 akilini. Kwa hivyo, ilikuwa utamaduni wa mdomo sana.

Na Zaburi ikawa kitabu cha nyimbo za kanisa la kwanza. Paulo anawaambia Wakorintho, mnapokutana, mmoja wenu ana Zaburi, ambayo ni neno la mkopo. Kama tunavyojua, neno hilo linapatikana katika Kiingereza leo.

Zaburi. Kwa hivyo, watu wangekusanyika pamoja na kushiriki fundisho la kuabudu. Wangeshiriki zaburi.

Wangeamka na kukariri Zaburi. Mojawapo ya uzoefu wa ajabu zaidi ambao nimewahi kupata na mwanafunzi wa Chuo cha Gordon ulikuja miaka kadhaa iliyopita, nilipotoa kauli niliyokupa kuhusu kujifunza Zaburi. Nilipata fursa ya kuandaa programu ya dakika 90 katika sinagogi la karibu.

Rabi akasema, vema, kwa nini usifanye programu na wanafunzi wa Gordon kuhusu uthamini wa Kikristo wa urithi wa Kiebrania? Kwa hivyo, niliwauliza wawili kati ya madarasa yangu, ambao niliwaalika kuhudhuria, kama ungekuwa sehemu ya programu hii, ungependa kufanya nini? Fikiria kuhusu hilo. Kisha nipe kadi.

Kwa hivyo, nililazimika mwanafunzi huyu kusoma Kiebrania nami wakati huo. Na hakuwa akisoma Kiebrania sana kwa wiki tano au sita. Na sikujua ni kwa nini.

Aliishia kuniambia wiki moja kabla hatujakamilisha kila kitu kuhusu programu hiyo. Anasema, nimekuwa nikikariri Zaburi. Sio kwa sababu nataka kuwa sehemu ya daraja la juu la makasisi bali kwa sababu ulisema ilikuwa muhimu sana katika maisha ya Ukristo wa mapema. Ndiyo maana sijawa nikisoma Kiebrania sana.

Kwa hivyo, nikamwambia, nikasema, Yohana, kama umekuwa ukijifunza Zaburi, vipi kuhusu kusimama mbele ya sinagogi na kunukuu kutoka Zaburi? Nami nikafikiri ningefanya utani naye. Nikasema, vema, kwa nini usisimame huko juu na kusoma Zaburi 119, ambayo, kama wengi wenu mnavyoijua, ina mistari 176? Anasema, kwa kweli, nilijifunza hilo kwanza kwa sababu nilijua hilo lingekuwa baya zaidi na gumu zaidi kujifunza.

Hakika, nitaamka na kukariri hilo. Naam, nilikuwa na wanafunzi wapatao 15 wa Gordon ambao nilipaswa kuwaingiza kwenye programu, kwa hivyo nilijua kwamba ingekuwa jioni nzima nikifanya Zaburi 119 tu. Nikasema, sawa, huwezi kufanya Zaburi nzima.

Ingechukua muda mrefu sana. Naam, Yohana anasema, tunapofika kwenye sinagogi, kwa nini usiniambie ni mistari gani unayotaka nifanye, nami nitafanya tu hiyo. Nikasema, una uhakika utafanya hivyo? Akasema hakika.

Sasa, alijifunza, kwa kweli, katika wiki hizo tano au sita, Zaburi sita. Samahani, Zaburi 15. Sio Zaburi sita.

Alijifunza Zaburi 15. Alijifunza Zaburi 119. Kwa hivyo, nilimwita, na hakujua hili, na akasoma mbele ya masinagogi mistari 50 hadi 100.

Zaburi 119. Na ilifanya bila dosari. Ilikuwa ya kuvutia sana kuwasikia marafiki zetu wote Wayahudi wakimsikiliza mwanafunzi wa Chuo cha Gordon akisoma Zaburi.

Zaburi zao. Na ilikuwa changamoto kubwa kwa kila mtu. Sasa, anajua Zaburi 15 kwa moyo.

Hakulazimika kwenda Chuo cha Gordon ili kufanya hivyo. Alifanya hivyo peke yake. Lakini alipata wazo hilo katika Chuo cha Gordon.

Ambayo ni mojawapo ya mambo bora zaidi ambayo nadhani aliyachukua kutoka kwa Gordon. Sawa, kwa Paulo Mtume na wengine, walijazwa na Zaburi hizi, na walizitumia sana. Na sehemu nzuri ya Zaburi 119 ni kwamba inatukumbusha jinsi kila kitu katika Biblia ya Kiebrania kinavyorejea kwenye vitabu vitano vya kwanza vya Biblia ya Kiebrania.

Kwa sababu Zaburi ya 119 ni sherehe ya vitabu vitano vya kwanza vya Biblia na wito wa kuvirudia. Amri, amri, maagizo, maneno, maagizo, amri. Mambo haya yote ambayo Mungu aliyaweka katika vitabu vitano vya kwanza vya Biblia, Zaburi hii inafurahia jinsi mambo haya yanavyofanya kazi katika maisha ya mwamini na kwa nini yanapaswa kushikiliwa.

Kwa hivyo, Agano Jipya lina nyenzo nyingi kutoka kwa Isaya na Kumbukumbu la Torati na Zaburi. Kidogo kuhusu historia ya familia ya Isaya. Kumtazama Isaya, ili kupata picha kubwa zaidi ya hili kwa sekunde moja.

Wafalme wa Yuda. Mfalme Uzia na Isaya walikuwa binamu zake. Na hii ilifanyaje kazi? Naam, wafalme wa Yuda, kuanzia na Yoashi, Amazia, na kisha tunamjia Uzia ambaye ana umri wa kati ya miaka 790 na 740.

Ndiyo maana tunamtaja Isaya kuwa 740 kwa usahihi kwa sababu Isaya 6 inasema, katika mwaka ambao Mfalme Uzia alikufa, nilimwona Bwana. Kwa hivyo, tunajua kwamba kutumwa kwa Isaya katika Isaya 6 kunahusiana na kifo cha Uzia. Na aliendelea hadi wakati wa utawala wa Hezekia.

Na, kulingana na mapokeo, aliuawa chini ya Manase. Sasa, Isaya alikuwa mwana wa Amosi. AMOZ imeandikwa kwa herufi tofauti ya Kiebrania kuliko AMOS.

Huyu ni Amosi. Sasa, kulingana na mapokeo ya Kiyahudi, alikuwa ndugu wa Mfalme Amazia. Hivyo, Isaya angekuwa binamu wa Mfalme Uzia.

Kama Yoashi alikuwa na wana wawili, ni Amazia na Amози. Kuna marejeleo ya kuvutia katika Waebrania 11:37. Je, inamrejelea Isaya? Baadhi wanafikiri huenda ikawa hivyo. Acha nikusomee.

Ni imani ya waamuzi na manabii. Na nini kiliwapata watu hawa, kama Gideoni, Baraka, Samsoni, Yeftha, Daudi, Samweli, na manabii? Inazungumzia jinsi baadhi walivyoteseka kwa dhihaka na mijeledi na hata minyororo na kifungo.

Walipigwa mawe, walikatwa vipande viwili kwa misumeno, waliuawa kwa upanga, wakazunguka-zunguka wakiwa wamevaa ngozi za kondoo na mbuzi, wakiwa maskini, wakiteswa, wakitendewa vibaya.

Usemi huo, uliokatwa vipande viwili. Ndiyo. Nani ni nini? Isaya wawili.

Nani ni nini? Ah, Amazia. Ah, sawa. Amazia ni mwana wa Yoashi.

Kumbuka kulikuwa na ufufuo mkubwa chini ya Yoashi ambaye alirekebisha hekalu. Lilikuwa limefanyiwa ukarabati mbaya. Na watu walileta pesa zao hekaluni na pesa hizi zilikusanywa kwenye sanduku kubwa.

Kisha Amazia anafuata, na kisha Uzia. Hivyo ndivyo mambo yanavyoharibika. Kwa hiyo, Yoashi ana watoto wawili, Amazia na Amози.

Hilo lingewafanya Isaya na Uzia kuwa binamu. Sasa, turudi kwenye kifungu cha Isaya 11.37. Je, hilo linaweza kuwa linamrejelea Manase? Kulingana na moja ya vyanzo vya awali visivyo vya kibiblia, inazungumzia kifo cha Isaya kama kilichokuwa chini ya utawala wa Manase na kwamba alikatwa vipande viwili kwa msumeno.

Kwa hivyo, hiyo ndiyo desturi. Haijathibitishwa kibiblia, lakini ni sehemu ya chanzo cha awali cha Kiyahudi kisicho cha kibiblia. Manase alikuwa mfalme mbaya zaidi kuliko wote. Mwabudu sanamu mkuu wa historia ya Kiyahudi. Hakufanya chochote sahihi, kulingana na Biblia, isipokuwa alitubu siku moja kabla ya kufa. Hilo ndilo jambo jema pekee alilofanya.

Kila kitu kingine katika Biblia ni orodha ya maovu ya mfalme huyu wa Yuda aliyetawala kwa muda mrefu, ambaye alitawala kwa zaidi ya nusu karne na alikuwa mbaya zaidi kati ya mabaya zaidi. Isaya alikuwa na watoto wawili. Mmoja alikuwa na jina Shier Joshua, ambaye ametajwa katika 7.3 ya Isaya.

Kila mmoja wa watoto wake wawili alikuwa na majina ya mfano. Shier Joshua anamaanisha tu mabaki watarudi. Shub/ shuv inamaanisha kurudi.

Shehar ni wazo la mabaki. Kwa hivyo, mabaki watarudi lilikuwa neno la matumaini. Jina lingine ni kama kusema Salt of La Machia kwa ajili ya Red Sox.

Ni jina refu zaidi la mchezaji yeyote wa besiboli wa kitaalamu linalochukua sehemu yote ya nyuma ya sare yake. Maher-Shalal-Hash-Baz lingekuwa refu kumwita kwa chakula cha jioni. Macher inamaanisha haraka au haraka.

Shalal inamaanisha nyara inayotokana na nyara za vita. Hash ni wazo la haraka. BAZ ya mwisho ni kwa mawindo au nyara.

Haraka kwenye nyara, haraka kwenye nyara. Tutazungumzia historia ambayo hilo hutokea. Jambo la mwisho nililotaja lilikuwa Hati za Bahari ya Chumvi.

Natumaini nyote mtaenda kwenye Jumba la Makumbusho la Israeli wakati fulani maishani mwenu. Mojawapo ya sehemu saba kuu ni Madhabahu ya Kitabu. Kwenye maonyesho kuna kitabu chenye urefu wa kama futi 30 ambacho ni nakala ya kitabu hiki cha Isaya kilichopatikana Qumran, kitabu chote cha kukunjwa.

Hati ya awali ilikuwepo kwa miaka kadhaa , lakini kwa sababu ya hali ya anga na kutaka kuihifadhi na kuizuia isiharibike, walitengeneza nakala inayofanana na hiyo ambayo unaweza kuiangalia, kutembea, na kuona urefu wote wa hati inayoangazia jumba la makumbusho leo. Ni mojawapo ya hati 15 tofauti za Isaya zinazotrudisha nyuma kabla ya wakati wa Yesu. Baadhi ya maandishi ya kwanza ya kibiblia tuliyo nayo, bila shaka, yanatoka kwenye Hati za Bahari ya Chumvi.

Sawa, hiyo ndiyo itakuwa kwa leo, na tutaichukua hapa Jumatano.

Huyu ni Dkt. Marv Wilson katika mafundisho yake kuhusu Manabii. Hii ni kipindi cha 23, Maneno ya Mwisho kuhusu Mika na Mafundisho kuhusu Kitabu cha Isaya.